

Ο αψυχή

ΜΕΘΗ ΣΤΟΝ ΛΟΓΟ ΤΗ ΣΚΗΝΗ ΤΙΣ ΤΕΧΝΕΣ

3 ΔΕΚΕΜΒΡΙΟΣ 2022

ΕΚΔΟΣΕΙΣ ΚΟΥΚΚΙΔΑ

ΤΟ ΑΜΑΡΤΗΜΑ ΤΗΣ ΜΗΤΡΟΣ ΤΟΥ ΠΑΤΡΟΣ ΜΟΥ

ΠΑΝΑΓΙΩΤΗΣ ΧΑΤΖΗΜΩΥΣΙΑΔΗΣ

Ο παππούς πέθανε το '86. Πέμπτη 6 Μαρτίου. Εφτά μήνες έμεινε στο κρεβάτι. Ο πατέρας τον πήγαινε στο νοσοκομείο. Η γιαγιά τον τάιζε. Μια θεία είχε αναλάβει τα φάρμακα. Τελευταία φορά τον είδα λίγες μέρες πριν να φύγει. Καθόμουν δίπλα του, σε μια καρέκλα. Άνοιξε απότομα τα μάτια απ' τον λήθαργο. «Είδα την Έλλη» ψιθύρισε. Για ποια Έλλη, μιλούσε; Φεύγοντας ρώτησα τη γιαγιά, που έκανε ότι δεν άκουσε. Το ίδιο και ο πατέρας. Σκέφτηκα ότι είχαν άλλα στο κεφάλι τους.

Δεν ξέρω τι μ' έπιασε εκείνη την Πέμπτη. Ήμουν μονάχος στον όροφο. Έβαλα τη μουσική στη διαπασών. Τότε άκουγα χέβι μέταλ. Άρρησα να χορεύω και να χτυπιέμαι. Ανοίγει από κάτω η πόρτα «Ο παππούς τελείωσε» ακούω τον πατέρα. Λίγη πολύ ήμασταν έτοιμοι. Παντοί μεταστάσεις. Αλλά ποτέ δεν είσαι έτοιμος. Ήταν και κείνο το «τελείωσε». Ακούστηκε περίεργο στο στήμα του πατέρα. Δεν μιλούσε έτσι. Όπως το σκέφτομαι τώρα, πρέπει να το 'χε προβάψει πολλές φορές πριν μου το πει.

Τη μέρα εκείνη τέλειωσαν για μένα οι πασχалиές του Πάσχα, οι βόλτες πάνω στους ώμους, τα δίφραγκα για παγωτά, τα φανταστικά ταξίδια στον Πόντο, οι έξι γλώσσες του προπάππου Μωυσή, οι ιστορίες για τον μαρμαρωμένο βασιλιά, τα πειράγματα για τις δεισιδαιμονίες της γιαγιάς Σταυρούλας, ο γλυκύς βραστός με μπόλικες φουσχάλες, τα τσιγάρα Έθνος Εξαιρετικά και το «Ποι' σουν, μάγκα, τον χειμώνα» του Μουφλουζέλη. Ήμουν ήδη δεκαπέντε χρονών, ένιωθα αρκετά μεγάλος. Σαν να 'βγαινα απ' την αφήγηση των άλλων, για να μπω απότομα στη δική μου αφήγηση. Ο κόσμος του παραμυθιού είχε τελειώσει.

Η γιαγιά-Σταυρούλα πέθανε το '97. Μου διαφεύγει η ακριβής

ΠΑΝΑΓΙΩΤΗΣ ΧΑΤΖΗΜΩΥΣΙΑΔΗΣ

ημερομηνία. Στο κρεβάτι ευτυχώς δεν έπεσε. Μόνη τα 'βγαλε πέρα μέχρι το τέλος. Όταν χρειαζόταν γιατρή ή νοσοκομείο, εγώ την έπαιρνα απ' το σπίτι και την πήγαινα στην πόλη. Σηκωνόταν στις τέσσερις το πρωί, φόραγε την καλή της ρόμπα, έπαιρνε την τσάντα, έβαζε το μαύρο τσεμπέρι, στεκόταν δίπλα στο παράθυρο και με περίμενε μέχρι τις οχτώ. Με το που 'μπαινε στο αυτοκίνητο έκανε τον σταυρό. Αν δεν τον έκανα κι εγώ, άνοιγε την πόρτα να κατέβει.

Μ' είχε σκάσει με τις ιδιοτροπίες της. Έφτυνε τον κόρφο της όταν έβλεπε μαύρες γάτες, τις Παρασκευές με το στανιό την έβγαζα απ' το σπίτι, μια φορά που 'χα ραγισμένο παρμπρίζ αρνήθηκε να ανέβει, αν τύχαινε να τρώω κουλούρι ή τυρόπιτα έξω απ' το σπίτι με υποχρέωνε να μαζέψω από κάτω όλα τα φίχουλα. Όσο μπουρούσα έκανα υπομονή. Άμαθης άνθρωπος. Δεκατεσσάρων χρονών κλέφτηκε με τον παππού. Πέντε παιδιά έκαναν στην Κατοχή και στον Εμφύλιο. Ο παπποκός σαράντα οχτώ μήνες στρατιώτης. Αντί για υπογραφή, τον σταυρό της έβαζε. Μόνο καπνά ήξερε να σπάνει, να κρατάει το σπίτι, να μεγαλώνει τα παιδιά και να ξεματιάζει τα εγγόνια.

Για να πάρω το αίμα μου πίσω όση ώρα οδηγούσα έβαζα στη διαπασών τα δικά μου τα τραγούδια, το 'χα γυρίσει τότε στη hard rock του '70. Μπορώ να πω ότι ήμασταν μια ωραία σουρεάλ εικόνα, ένας μαλλιάς οδηγός και μια τσεμπεροφορεμένη γριά που κάθε τρεις και λίγο σταυροκοπιόταν, σε ένα αυτοκίνητο με τους DEEP PURPLE να ξελαμυγιάζονται στο «Smoke on the water». Μια φορά μόνο έπηξε να πέσει ο σταθμός στο τραγούδι του Γκολέ «Πού να βρω γυναίκα να σου μοιάζει» και είδα το πρόσωπό της να αστράφτει. «Αυτά είναι τραγούδια» μου είπε. Δεν απάντησα για να μην την καχυκαρδίσω.

Όταν γυρνούσαμε στο χωριό, βιαζόμουν να φύγω. Επέμενε η γιαγιά να με φιλέψει, αλλά δεν μου 'χανε καρδιά να μπω στο σπίτι. Το 'χα ταιριάζει με τον παππού. Περίμενα να τον δω, ξαπλωμένο στο ντιβάνι, μ' αυτό το χαμόγελο που άστραφτε μέχρι το μέτωπο. Κάθε Σάββατο βράδυ παλεύαμε σε εκείνο το ντιβάνι. Τον άρπαζα απ' τη μύτη και τον έριχνα κάτω. Σκαρφάλωνα πάνω στους ώμους και τραβούσα τα αυτιά του. Τον έριχνα ανάσκελα και τον πατούσα με τα πόδια στο στήθος. Όταν πάλι κουραζόμουν, μ' έπαιρνε στην αγκαλιά του ο ύπνος.

Δεν ξέρω πώς έγινε και με τούμπαρα. Ίσως να 'ταν που γλύκα-νε τελευταία. Άρχισαν μάλιστα να της αρέσουν και οι Zeppelin. Οι

εξετάσεις της σκατά. Το σάκχαρο στα ύψη. Να αποφεύγει τις συγκινήσεις, συμβούλευαν οι γιατροί. Αδύναμη η καρδιά της. Κατέβηκα απ' το αυτοκίνητο κι άνοιξα την πόρτα. Έντεκα χρόνια απ' την τελευταία φορά. Ξανάγινα παιδί. Στην κρεμάστρα το καπέλο του. Το ντιβάνι στη γωνία. Από κάτω οι παντόφλες. Μόνο ο παππούς έλειπε.

Κάθισα στο τραπέζι. Έστρωσε τα ποντιακά φαγητά της. Μαντί και ωτία. Τσιμπάω μια, δυο, τρεις φορές. Αφήνω το πιρούνι. «Δεν το 'φαγες το φαγητό». «Το 'φαγα», γιαγιά. «Μήπως είσαι άρρωστος;» «Δεν είμαι άρρωστος», γιαγιά. «Μήπως σε μάτιαξαν;» «Δεν με μάτιαξαν», γιαγιά. Κάνει τον σταυρό της και σηκώνεται. Παίρνει τη τραπεζομάντιλο και το τινάζει στην εξώπυρτα. Κάτι πάω να της πω για τα ψίχουλα που όλο έλεγε να μην τα πετάμε έξω απ' τη σπίτι για να μην κολάζονται οι ψυχές των πεθαμένων. «Σσσ» μου κάνει με χαμόγελο παιδούλας. Πάω δίπλα της να δω. Δικι σπουργιτόκια τσιμπολογούσαν στο πλατύσκαλο. «Ο παππούς σου και η Έλλη» μου λέει.

Επιστρέφω στο τραπέζι, ανάβω τσιγάρο. «Ποια είναι η Έλλη;» τη ρωτάω. Τι το 'θελα ο μαλάκας. Δέκα λεφτά βογκούσαν οι τοίχοι, οι κουρτίνες, οι ντουλάπες, το χολ και το ντιβάνι του παππού απ' τον θρήνο της. Άναβα εγώ τη να τσιγάρο μετά το άλλο, χωρίς να λέω τίποτα. Απ' το κάδρο ο παππούς ρούφαγε τον καπνό χαμογελώντας. Η γιαγιά σκούπισε τα δάκρυά της.

Ο πατέρας ήταν το μεγαλύτερο παιδί. Μετά ήρθε η Άννα, ύστερα ο Μωυσής, μετά η Όλγα, στο τέλος η Σοφία. Ένας, δυο, τρεις, τέσσερις, πέντε. Όχι πέντε παιδιά, αλλά έξι. Έξι; Ήταν κι η Έλλη ανάμεσα. Τέλη του '39 ο πατέρας, το '40 η Έλλη. Γπηρετούσε τότε ο παππούς το στρατιωτικό. Στα καπνά τη γέννησε. Απ' το 'να το βυζί ο πατέρας, απ' το άλλο η Έλλη. Κιτρίνισε το μωρό. Πού να τον βρουνε τον γιατρό. Μαζεύτηκαν οι τσιγγάνες με τα μαντζούνια τους. Την άλλη μέρα το πρωί η Έλλη πέθανε. Μισό μέτρο ο λάκκος. Ήθελε να θαφτεί μαζί της. Αλλά είχε τον πατέρα, ήταν κι ο παππούς. Στη βδομάδα πάνω θα 'ρχότανε. Απ' τα Γιάννενα μέχρι το χωριό τρεις μέρες δρόμος, απ' το χωριό μέχρι τα Γιάννενα τρεις μέρες δρόμος. Εφτά μέρες του 'δωσαν για να δεί το παιδί. Το αλβανικό ήταν έτοιμο να ανοίξει, απ' ώρα σε ώρα θα χτυπούσαν οι Ιταλοί, ετοίμαζε ο στρατός τη γραμμή άμυνας. Πού να διώξει τον άνθρωπό της χωρίς δεύτερο παιδί; Πήρε το μωρό της γειτόνισσας.

Μια ολόκληρη μέρα μ' ένα ξένο παιδί χαϊρόταν ο παππούς. Επέστρεψε μετά στη μονάδα του. Φώναζε α έ ρ α μπροστά στους

Ιταλούς. Πήρε μάλιστα παράσημο. Σε μια επίθεση, έσωσε τέσσερις στρατιώτες του λόχου. Μια πατρίδα ήθελε να υπερασπιστεί για τη Σταυρωκυλά, τον Σπύρο και την Έλλη. Όταν μπήκανε οι Γερμανοί, γύρισε στο χωριό, ένα τσακισμένο ρημάδι. Κρουοπαγήματα στα πόδια και στα χέρια. Έμαθε για την Έλλη. Κρουοπαγήματα και στην ψυχή. Ήρθε μετά ο Εμφύλιος. Δέκα χρόνια έκανε να ζεσταλεί.

Δύο μήνες μετά πέθανε η γιαγιά. Στον χρόνο πάνω γκρεμίστηκε το σπίτι. Πάει το κάδρι του παππού, οι παντόφλες, η εξώπορτα και το ντιβάνι. Έχουν περάσει είκοσι πέντε χρόνια από τότες. Λειαινούν οι γωνίες. Στρογγυλεύουν οι μνήμες. Τελειώνουν οι εγκιβωτισμένες αφηγήσεις. Το κυρίως έργο συνεχίζεται απερίσπαστο, όπως και η ζωή με τις κορυφώσεις, τη δέση, την πλοκή και τη λύση του τέλους.

Τρίχες. Καμιά αφήγηση δεν τελειώνει, καμιά ζωή δεν αρχίζει. Όλοι και όλα εδώ κλωθογυρνάνε. Θρηγούν, μουρμουρίζουν, αφηγούνται, τραγουδιούν, χορεύουν ακόμη κι αν στο μεταξύ έχουν αλλάξει οι μουσικές.

Τελευταία το γύρισα στο μίνιμαλ. Φίλιπ Γκλας, Γιαν Τυρσέν, Μαξ Ρίχτερ, Βιμ Μερτένς, τζαζ και κλασική μουσική. Είναι η εκδίχηση των χαμηλών ντεσιμπέλ στη διαπασών των νεανικών μου χρόνων. Αλλά όταν έρχομαι στα κέφια, βάζω στην πιο δυνατή ένταση το «Πού 'σουν, μάγκα, τον χειμώνα» κι ήπιτερα το «Πού να βρω γυναίκα να σου μοιάζει». Κάθομαι μετά στο κότσο και χτυπάω παλαμάκια. Στη στιγμή ξεκολλάνε απ' τους τοίχους οι σκιές του παππού και της γιαγιάς, αρχίζουν τις γιγριβολιές και κάνουν τσαλιμάκια.

